

Věc: Posudek disertační práce

Název disertační práce:

Interdisciplinární výzkum bitevních polí prusko-rakouské války z roku 1866

Autor: Mgr. Matouš Holas

**Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra archeologie**

Volba tématu

Disertační práce z oblasti studia novověkého vojenství a dějin hmotné kultury je zaměřena na výzkum a prezentaci válečných událostí, ke kterým došlo v průběhu prusko-rakouské války v r. 1866 ve východních Čechách, a které vyvrcholily bitvou u Hradce Králové. V širším pojetí se jedná o výzkumnou problematiku, zabývající se novověkým vojenstvím, jež patří v posledních letech i v archeologii k badatelsky intenzivně studovaným tématům.

Téma disertace lze považovat za potřebné a žádoucí, neboť na příkladu vybraného regionu konkretizuje významné historické události, ke kterým došlo v rámci mezinárodního válečného konfliktu (prusko-rakouské války) v roce 1866. Autor se problematice věnuje nejen z pohledu archeologie, ale i z pohledu široce pojatého interdisciplinárního výzkumu, který mu umožňuje vedle cenné heuristiky také pokládat otázky a hledat odpovědi se vztahem k vnitrooborové metodice i mezioborové spolupráci s cílem co nejpodrobněji a nejpresněji dokladovat zájmové události, tyto objektivně interpretovat a zároveň upozorňovat na možnosti širšího metodologického uplatnění jím užitých pracovních, analytických i hodnotících postupů.

Obsah disertační práce

Hlavním cílem předložené disertační práce je prostřednictvím interdisciplinárně pojatých a v terénu aplikovaných prospekčních metod, archeologických sondáží, historických zpráv, experimentů, informací z oblasti antropologie a přírodovědy, technicko-analytických rozborů i prezentace a interpretace dobových artefaktů přispět nejen k detailní deskripci konkrétních bojových akcí, ale vyvodit ze získaných poznatků také závěry, které by pomohly k pochopení příčin vzniku, průběhu a výsledků vojenských událostí, které se ve východních Čechách odehrály před více než sto padesáti lety.

Předložená práce odráží dlouhodobý a hluboký zájem autora o globální pojetí studia a výzkum mnoha událostí, souvisejících s prusko-rakouskou

válkou a s jejími projevy a doklady ve východních Čechách. Vynikající znalosti o regionu i o válce v r. 1866 umožňují autorovi se na jedné straně zabývat zájmovým tématem mnohovrstevnatě v nadregionálním přesahu (prostorové a časové souvislosti, nejrůznější materiálové doklady), na druhé úspěšně řešit oborovou i mezioborovou metodiku, která s jeho výzkumem souvisí a může být přínosem i pro studium dalších – podobných – témat v jiných obdobích i regionech¹. Tento kvalitativní posun od studia konkrétních jednotlivostí k oborovým metodickým otázkám odráží i předkládaná disertační práce, která tak doplňuje celou řadu předchozích vědeckých i popularizačních aktivit, které autor - dnes již jako uznávaná autorita v dané oblasti bádání - dlouhá léta vede, provádí a badatelsky řeší². Díky tomu je pro M. Holase samozřejmostí znalost příslušných historických, kartografických i ikonografických pramenů; má přehled o domácí i zahraniční odborné literatuře nejen z oblasti archeologie, ale i v široce pojímaném studiu dějin novověkého vojenství; bezproblémové je používání adekvátní (oborové i mezioborové) terminologie, stejně jako mnoha specifických výzkumných metod za účelem co nejdetailnějšího poznání a pochopení zájmových událostí.

Na tomto místě je podstatné upozornit také na autorovy obrazové (mapy, plány, fota, kresby, grafy) přílohy k disertační práci, které jsou velmi kvalitní, odborně přínosné a vhodně doplňují poznatky, prezentované v textové části.

Protože disertační práci M. Holase považují v jím vybraných tématech za obsahově kvalitní, není nutno se vyjadřovat podrobněji k jednotlivým kapitolám, neboť ty jsou zásadně badatelsky přínosné, při čemž často prezentují i inovativní postupy, které autorovi umožnily učinit prostřednictvím detailních prostorových a materiálových analýz významné historicko-archeologické závěry³.

Při posuzování obsahové stránky předložené disertace jako celku („knihy“) však vyvstává jedna otázka, a to ke koncepci předkládané práce. Domnívám se totiž, že autorovi je téma již natolik blízké, že se snaží stále detailnějšími badatelskými postupy zjišťovat nové skutečnosti a tyto poznatky zajímavým způsobem interpretovat a publikovat, při čemž již jaksí nemá potřebu neustále opakovat základní historická fakta o smyslu, průběhu a důsledcích prusko-rakouské války, neboť obecné informace o ní považuje za samozřejmou součást

¹ Např. analogické válečné střety v rámci studia novověkého vojenství, lokality specifického krátkodobého osídlení, historická krajina a její využití při specifických (např. válečných) událostech, postupy při materiálových a prostorových analýzách, aplikace detekčních metod apod.

² srv. např. témata autorových vysokoškolských absolventských prací, dále podíl na studentském výzkumu „Archeologický nedestruktivní průzkum na bojišti prusko-rakouské války roku 1866 u Hradce Králové“, podpořeném FF Univerzity v Hradci Králové; provedení množství terénních prospekcií, jeho rozsáhlé publikační aktivity, přednáškovou i výstavní činnost a popularizaci vědy v médiích či správu kvalitní webové platformy „Archeologie války 1866“ ad.

³ V jednotlivých kapitolách a tématech řeší například směry pohybů vojsk, podobu, členění a způsob provozování vojenských táborů a jejich částí, využívání terénu při přípravě a v rámci boje včetně rekonstrukce historické krajiny, zabývá se příslušností nálezů ke konkrétní výstroji a výzbroji té které bojové složky či armády, způsoby provádění bojů a jejich důsledky (druhy střeliva a zbraní, stopy na nábojích, poranění, hroby) atd.

svého bádání. Autor by měl ale počítat s tím, že – zvláště u souhrnných publikací, jakou disertace je - by měl i běžný čtenář v úvodu studie získat přehled o tom, v rámci jakého badatelského tématu (prusko-rakouská válka) se jeho subtéma (válka 1866 ve východních Čechách a v jejím rámci zvl. II. rakouský armádní sbor) nachází, tedy v našem případě by bylo vhodné k tématu uvést, o jakou válku se jedná, kde a za jakých společensko-politických okolností se odehrávala, jaké strany se jí zúčastnily, kdo armádám velel, jak se v čase a v prostoru vyvíjela, jak skončila a jaké byly její důsledky. Takovou, v žádoucí zkratce podanou kapitolu, bych si v předkládané disertaci představoval například před autorovou kapitolou 3.1., kde po popisu dalších vybraných válečných konfliktů v 19. století v různých zemích světa (celá kapitola 2) následuje již pojednání o tažení jednoho konkrétního (II. rakouského) armádního sboru v r. 1866, ale bez předchozích informací o prusko-rakouské válce jako celku a bez odkazu na to, že se konfliktu zúčastnily i další armády na obou stranách bojového pole a v různých teritoriích Evropy. Na absenci nějaké krátké shrnující kapitoly o prusko-rakouské válce jako o významném evropském mezinárodním konfliktu se značnými společensko-politickými důsledky mě navedlo to, že může být množství čtenářů, které předkládaná disertace zaujme a chtěli by se obecně o prusko-rakouské válce 1866 dozvědět více, čemuž by mohl napomoci i autorův kritický pohled na současný stav bádání v dané problematice. Za přínosné bych proto považoval zařadit před pojednání o II. rakouském armádním sboru (za kap. 2) přehledovou kapitolu o válečném konfliktu jako celku s příslušnou odbornou literaturou a jejím kritickým zhodnocením v kontextu širšího historického bádání⁴, stejně jako kapitolu, zaměřenou na kritické posouzení současného stavu poznání širší problematiky novověkého vojenství (případně s důrazem na archeologii a

⁴ Autorovi jistě nemusím uvádět podrobný přehled, ale zajímavé by bylo uvést a případně kriticky komentovat některé práce, neboť ty se v autorově disertaci ani v seznamu literatury neobjevily. Výběrově:

Dvořák, J. 2021: Velké dny hradecké pevnosti za války 1866.

Heller, S. 1896: Válka z roku 1866 v Čechách, její vznik, děje a následky. Praha.

Hendrich, V. 2007-2010: Österreichs Kämpfe 1866: Boje Rakouska v roce 1866, seriál článků in: Komitét pro udržování památek z války roku 1866.

Jakl, J. 1996: Bitva u Hradce Králové L. P. 1866. Hradec Králové.

Jánský, Z. 2013: Baterie mrtvých u Chlumu v roce 1866, Hradec Králové.

Jedlička, O. 1883: Boje v Čechách a na Moravě za války roku 1866. Díl 1-3. Pardubice.

Kudr, K. 1936: Válka rakousko-pruská 1866 v Čechách a na Moravě. Praha.

Lásková, L. 2014: Prusko-rakouská válka 1866. Katedra historických věd FF ZČU v Plzni. Bakalářská práce.

Pernes, J. – Fučík, J. – Havel, P. a kol. 2003: Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918. Praha.

Ravík, S. 2016: Tam u Králového Hradce... Regia.

Richter, K. 2019: Třeba i železem a krví (Prusko-rakouské války 1740-1866). Epocha.

Šedivý, M. 2018: O švestky a brambory – Prusko-rakouská válka o bavorské dědictví 1778-1779. Epocha Praha.

Tuhý, B. – Šramar, J. 1990: Armády Rakouska, Saska a Pruska ve válce 1866. Organizace, výzbroj a výstroj.

Sbírký Krajského Muzea východních Čech v Hradci Králové XVII – 1. Hradec Králové.

Svatoňová, S. – Šůla, J. – Zimmermann, P. 1991: Válka roku 1866 na Královehradecku pohledem současníků.

Výbor z obecních, farních a školních kronik regionu. Hradec Králové.

dějiny hmotné kultury) na našem území ⁵. V souvislosti s posledně jmenovaným by to byla pro autora vhodná příležitost i k tomu, aby při „archeologickém“ hodnocení současného stavu bádání mohl odkázat na svoje vlastní publikace, jejichž značná část se v disertaci vůbec neobjevuje ⁶.

Forma disertační práce

Disertační práci jsem posuzoval v elektronické podobě (pdf) ve dvou vzájemně souvisejících souborech – v textovém (220 stran) a obrazovém (68 stran). Kombinace formálních složek spolu s kvalitním obsahem odráží profesionální autorovy teoretické znalosti i dlouholeté praktické zkušenosti v archeologii a příbuzných vědních disciplínách. Práce je napsaná čtivou formou se znalostí způsobů odkazování v archeologii a citování domácí i zahraniční literatury.

Posuzování formální stránky disertační práce zahrnuje vedle koncepce a členění i jazykovědné a další odborné požadavky na rukopis, který má mít

⁵ Výběrově např.:

Archaeology of Conflicts (eds. Drnovský, P. – Hejhal, P.). Pavel Mervart 2020.
 Drnovský, P. – Hejhal, P. – Holas, M. 2020: The Austro-Prussian Wars in the territory of East Bohemia and their reflection archaeological sources, in: Archaeology of Conflicts (eds. Drnovský, P. – Hejhal, P.), 123-131.
 Grof, V. 2010: Polní opevňovací práce v polovině 19. století, výtah z předpisů pro důstojníky rakouské a pruské armády v polní službě, in: Polní opevnění od třicetileté války do roku 1945, Jaroměř – Josefov, 78-97.
 Holub, P. – Kolařík, V. – Merta, D. – Zúbek, A. 2016: Archeologický výzkum pruského hřbitova v Brně – Králově Poli. Rok 1866 na Moravě, XXXIII. Mikulovské sympozium, 261-276.
 Jánský, Z. 2012: Srážka u Svinišťan v roce 1866. Hradec Králové.
 Meduna, P. 1990: Morphology of field fortifications of the 17th – 19th centuries. A contribution to surface research. In: Studies of postmediaeval archaeology 1, 75-86.
 Polní opevnění od třicetileté války do roku 1945. NPÚ Jaroměř – Josefov. 2010.
 Tschiedel, P. 2006: Polní opevnění na bojišti u Hradce Králové 1866, Bellum 1866. Komitét pro udržování památek z války roku 1866, z. s., č. 1, Hradec Králové, 78-85.
 Válečné události 17.-19. století z interdisciplinární perspektivy. Václav Matoušek – Milan Sýkora (eds.). Togga Praha 2018.
 ad.

⁶ Výběrově např.:

Holas, M. 2016: Nálezy válečných hrobů z války 1866 na území Královéhradeckého kraje postrádající metodiku archeologického výzkumu. Bellum 1866, Komitét pro udržování památek z války roku 1866, z. s., roč. 25, č. 2, 59-69.
 Holas, M. 2017: Detektorový průzkum částí náchodského bojiště z roku 1866, Historie a vojenství, roč. 66, č. 1, 18-23.
 Holas, M. 2017: Identifikace padlých příslušníků pruské pěchoty v archeologicky zkoumaných hrobech z války roku 1866 u České Skalice a Hradce Králové. Živá archeologie 19, 59-66.
 Holas, M. 2018: Prusko-rakouská válka z roku 1866 ve světle archeologického výzkumu, in: Válečné události 17.-19. století z interdisciplinární perspektivy, Togga, 219-234,
 Hejhal, P. - Holas, M. 2018: Archeologický nedestruktivní průzkum dělostřeleckých polních opevnění na královéhradeckém bojišti. In: Mlhy na Chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie. Hradec Králové: Muzeum východních Čech, FF Univerzity Hradec Králové, p. 5.
 Holas, M. 2019: Archeologie prusko-rakouské války z roku 1866. Červený Kostelec.
 Holas, M. 2021: Řadový pěšák v polním tažení rakouské Severní armády roku 1866, Historie a vojenství 4/2021, 74-91.
 Holas, M. 2022: Landscape Analysis of a Battlefield of the Austro-Prussian War of 1866 near Hospital Kuks, IANSA XIII/1, 63-77.

charakter vědecké studie. Sem patří vedle gramatiky a stylistiky také odkazový aparát a oborová terminologie.

V této poslední posuzované oblasti vidím největší rezervy předloženého rukopisu. Je škoda, že autor nenechal před odevzdáním disertace provést její jazykové korektury, neboť vedle stylistických problémů (desítky nesrozumitelných formulací)⁷ je práce zatížena více než 700 (!) gramatickými chybami a nedostatky v odkazovém aparátu. Naprosto převažující jsou problémy s vnitřním členěním vět (interpunkční znaménka), často se vyskytují překlepy, nedokončená slova apod. K tomu je nutno připočítat 60 tzv. hrubých gramatických chyb.

Problémy jsou také v provázání odkazového aparátu v textu se seznamem literatury, připojeným na konci práce. V textové části je v závorkách v 77 případech odkazováno na tituly, které se vůbec nevyskytují v seznamu literatury. K nim je nutno připočítat dalších 21 chybných závorkových odkazů v textu (záměny jmen či jejich pořadí, špatná data vydání apod.) a 19 případů, kdy je v textové závorce u kolektivní práce uveden první autor a kol., zatímco v seznamu literatury jsou citováni všichni spoluautoři (obtížně se vyhledává). Při opačně pojaté kontrole, která primárně vychází ze seznamu literatury a k tam uvedeným titulům se hledají odkazy v textu, je nutno konstatovat, že v závěrečném seznamu literatury je uvedeno 35 titulů, které nejsou vůbec zmíněny (odkazovány) v textu. Celkově se v případě nesprávně uvedených položek odkazového aparátu jedná o 152 chybných citací.

Závěrečné zhodnocení

Disertační práci Matouše Holase považuji za obsahově zdařilou a odpovídající nárokům, kladeným na samostatně zpracované téma, které má v předložené podobě charakter vědecké studie.

Se shora uvedených důvodů **doporučuji práci k obhajobě.**

⁷ výběrově: „Dopadová místa rovněž doprovází přítomnost zapalovačů nejčastěji však a jejich částí...“ (s. 134); „Většího výzkumného potenciálu disponují ... projektily ...“ (s. 144); „Lokalita byla zkoumána pouze sondou ve formě hranic výstavby“ (s. 151); „Tyto hypotézy by však dokázal rozhršit pouze plošný výzkum...“ (s. 151); „...následně mu byla vytyčena peněžní pokuta“ (s. 167); „Podobnými zásahy byla bezesporu podrobena i jiná místa...“ (s. 167); „Les byl proto krátce po 10 hodině po boji celkem 10 tisíc Rakušanů v rukou bezmála 6 tisíc Prusů, kteří měli čas se připravit na další rakouský nápor.“ (s. 172); „Zjištění ohledně povahy a rozsahu parcel...“ (s. 174); „Bohužel se uvedu později toho záměru nedosáhlo ...“ (s. 175); „Vyhodnocení archeologických pramenů se vždy váže na charakter použitého pramene historického původu, který úspěšně stanovil hlavní míru výpovědního potenciálu terénních dat, které pocházejí přímo z bojiště.“ (s. 180); „Tyto vlastnosti samotných parcel společně s velmi členěným terénním reliéfem, přes který nebylo možné ani z jedné válečné strany přehlednou terénu za Svěbem potvrdit, že ...“ (s. 184); „Zcela určitě by v jeho blízkosti mohlo operovat v až na jeden prapor pěšáků, který by byl navíc doplněn v prostředním opevnění 8 děly“ (s. 185); ad.

Pozn. 1/ v případě další práce s předloženým rukopisem doporučuji provést výrazné formální úpravy, které se vztahují k jazykovým korekturám a k odkazovému aparátu se seznamem odborné literatury.

Pozn. 2/ v případě známkového hodnocení navrhuji *velmi dobře*.

V Českých Budějovicích 20. 5. 2022

prof. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc.